

GroenLinks gaat voor Onderwijs

GroenLinks Onderwijs Werkgroep

1 mei 2014

Aangeboden door kernteam GLOW 2014

INHOUDSOPGAVE

Inleiding.....	3
Kernvisie: richtinggevende stellingen.....	4
1. Talentontwikkeling.....	5
2. Massa en maatwerk.....	8
3. De docent.....	11
4. Zorg voor kwaliteit.....	13
5. Bekostiging.....	15
6. Innovatie.....	18
Verantwoording.....	20

Inleiding

Verbeter de wereld, begin bij het onderwijs. Investeren in onderwijs is dé manier om structureel bij te dragen aan de mogelijkheden van mensen om zichzelf te ontwikkelen en te participeren in de samenleving. Goed onderwijs is noodzakelijk voor individuen, voor de versterking van de kennispositie van Nederland, voor innovatie in het bedrijfsleven en voor goede sociaal-culturele verhoudingen tussen mensen en tussen groepen. Onderwijs is het waarborgen van een betere toekomst en dient daarom een speerpunt van GroenLinks te zijn.

GLOW, de werkgroep Onderwijs van GroenLinks, heeft de afgelopen jaren gewerkt aan het formuleren van een basisvisie op onderwijs en aan het in kaart brengen van wat dat betekent voor de verschillende thema's die in het onderwijs spelen. We hebben de huidige situatie in het onderwijs als uitgangspunt genomen en gekeken hoe deze kan worden omgebogen in de gewenste richting.

Deze visie is geschreven vanuit onderliggende principes, en niet vanuit de verschillende sectoren van onderwijs. Deze principes zijn verwoord in richtinggevende stellingen, gevolgd door zes specifieke thema's. Ieder thema bestaat uit een beknopte visie op het thema en concrete uitgangspunten die daaruit volgen.

Met dit document wil GLOW voeding geven aan discussies binnen GroenLinks over onderwijs. Uiteindelijk moet dit uitmonden in een breed gedragen visie die de richting kan bepalen voor programma's en beleid in de landelijke en lokale politiek. De uiteindelijke vertaling en realisatie van de uitgangspunten zullen uiteraard op deze niveaus plaatsvinden.

De GroenLinks onderwijsvisie wordt beschreven aan de hand van onderstaande hoofdstukken:

- Talentontwikkeling
- Massa en maatwerk
- De docent
- Zorg voor kwaliteit
- Bekostiging
- Innovatie

Deze thema's bestaan uit een omschrijving, bijbehorende uitgangspunten en stellingen.

Het onderwerp onderwijs is breed en complex. Dit visiedocument is dan ook een groeidocument; het is nooit af. De uitdagingen binnen het onderwijs nopen GroenLinks de visie steeds verder te slijpen en te verfijnen.

Kernvisie: richtinggevende stellingen

1. Onderwijs is de beste investering in de kwaliteit van de samenleving. Daarom is het voor GroenLinks en de overheid een topprioriteit.
2. Onderwijs is gericht op de ontwikkeling van kennis en vaardigheden. Het stimuleert duurzaamheid, solidariteit, emancipatie en de levenslange ontplooiing van mensen tot vrijheid, verbondenheid en verantwoordelijkheid. Onderwijs biedt ruimte voor individuele talenten en wereldburgerschapsvorming als voorbereiding op een diverse, veranderende samenleving.
3. Mensen zijn niet hetzelfde en ontwikkelen zich niet hetzelfde. In het onderwijs draait het om toegankelijkheid, individuele variatie en goede doorstroming. Diploma's zijn niet het einddoel van het leerproces, maar een tussenstand. Je leert niet voor een diploma, je leert voor het leven.
4. Onderwijs staat niet op zichzelf, maar is verbonden met andere domeinen, zoals zorg, cultuur, welzijn, veiligheid, gezin, en met de arbeidsmarkt. Die multidisciplinaire verbinding krijgt in elke onderwijsfase een eigen vorm.
5. Inspirerende docenten zijn het hart van het onderwijs. Ze verdienen niet alleen een uitstekende opleiding en professionele ruimte om met hun collega's hun vak vorm te geven, maar ook uitdagingen, groeimogelijkheden en een goede beloning.
6. Er moet een goede balans zijn tussen de verschillende betrokkenen: leerlingen, ouders, docenten, bestuurders, arbeidsmarkt en overheid. Scholen krijgen weer een menselijke maat en het bestuur komt dichterbij de praktijk.
7. We gaan het bovenstaande niet 'in beton gieten', maar spelen met een flexibel onderwijsstelsel in op maatschappelijke veranderingen.

1. Talentontwikkeling

Onderwijs is meer dan kennisoverdracht; het gaat over individuele talentontwikkeling. Talent is iets bijzonders. Met de aanleg die je bezit, kun je je onderscheiden. Voor de ontwikkeling van talent tot bekwaamheid is een rijke context en ervaring nodig. Talentontwikkeling vindt niet alleen in het onderwijs plaats, maar ook in je vrije tijd, in kunst en cultuur, in sport, in de dagelijkse omgang en activiteiten, in je werk. Talent moet daarbij ook gezien en opgemerkt worden. Door jezelf, door anderen, door ouders en door docenten. Ook de samenleving moet je talent willen zien; het moet je gegund worden. Voor het zien van talent zijn goede relaties belangrijk: relaties tussen leerling en leerkracht, tussen student en docent, tussen thuis en school, en ten slotte tussen de school en andere instellingen.

Door het opnieuw waarderen van vakmanschap kan er een concrete verbinding gelegd worden tussen alle elementen die nodig zijn voor de ontwikkeling van aanleg. De investering die we doen in talentontwikkeling betaalt zich terug in vakbekwaamheid en geluk. We worden er dus allemaal beter van en de samenleving zal erdoor groeien. Kortom, gedurende het gehele opleidingstraject zal rekening gehouden moeten worden met talent en de ontwikkeling hiervan bij het individu.

- Een school is meer dan onderwijs alleen.
Het is een maatschappij in het klein waar je leert wat burgerschap inhoudt: geven en nemen, kennismaken met andere opvattingen en culturen, ervaring opdoen met verschillende typen relaties en situaties, kennismaken met kunst en cultuur, leren over duurzaamheid en leren zelf steeds meer verantwoordelijkheid te nemen. Een school moet niet versmallen door alleen aandacht te geven aan cognitieve zaken, zoals taal en rekenen, maar moet ook leerlingen opleiden tot kritisch denkende, maatschappelijk betrokken burgers die bewust omgaan met hun leefomgeving.
- Individueel talent moet de basis zijn van het onderwijs.
Als competentie en talent richtinggevend worden, dan is het belangrijk dat mensen zelfkennis hebben over hun talenten en passies. Al in het primair en secundair onderwijs kunnen leerlingen dit aanleren, zodat zij zelf weten op welke manier en in welke richting zij zich willen ontwikkelen en dus zelf kunnen beslissen welke opleiding bij hen past.
- Mensen dienen bij de juiste opleiding terecht te komen.
Ze hebben de juiste informatie, coaching en ondersteuning nodig bij het maken van keuzes. Ook werkenden die van plan zijn een opleiding te volgen. Niet voor iedereen is het duidelijk wat het aanbod is en wat de voorwaarden voor opleidingen zijn. Het is belangrijk goed in kaart te brengen wat mensen kunnen en willen. De rol van ouders en opvoeders is voor een goede school- en opleidingskeuze belangrijk. Ook het systeem van aanmelden, zoals in het primair onderwijs, zou de keuzemogelijkheden niet moeten belemmeren en zou niet tot onbewuste segregatie mogen leiden. In het hoger onderwijs werken we liever met begeleiding en/of matching dan met harde selectie aan de poort. Het ontwikkelen van talent betekent ook dat je erachter moet

komen waar iemands talenten en interesses precies liggen. Een verkeerde studie kiezen is onderdeel van het leerproces in de individuele ontwikkeling en dient niet gelijk 'bestraft' te worden.

- Als je wil dat leerlingen en studenten bij onderwijs terechtkomen dat bij hen past, moet je ook zorgen voor een breed aanbod.
Voor het voortgezet onderwijs betekent dat bijvoorbeeld dat leerlingen de mogelijkheid hebben in te stromen in een brede brugklas. Goede interne differentiatie (bijv. op grond van cognitieve capaciteiten en interesses) is een voorwaarde voor een effectieve brede brugklas. Een ander voorbeeld, in het hoger onderwijs, is de mogelijkheid tot het volgen van een brede bachelor, of een brede oriënterende propedeuse, voordat iemand een specialisatie kiest. Een breed aanbod houdt niet in dat iedere brugklas een brede brugklas moet zijn of iedere bachelor een brede bachelor, maar juist dat het aanbod zo divers is, dat het de keuze tussen de varianten mogelijk maakt.
- In een brede opleiding is aandacht voor vorming en vakken als ethiek en wetenschapsfilosofie. Er is voldoende aandacht voor *Bildung*, niet alleen voor *Ausbildung*.
- Een “warme overdracht” tussen de vorige en de huidige onderwijsinstantie waaraan een leerling onderwijs volgt, is essentieel voor adequate studieloopbaanbegeleiding en goed onderwijs.
De instanties wisselen informatie uit over de leerling, de onderwijslijn en de einddoelen. Die uitwisseling van informatie zorgt voor maatwerk in de vorm van een passende leerroute voor de leerling. Bij de overdracht spelen de opleidingen, leerling en ouders een evenredige rol. Ouders zullen met name in het primair en voortgezet onderwijs een rol spelen, maar ook bij vervolgopleidingen. Er is sprake van een mensgerichte benadering: niet alleen het cijfer voor rekenen of wiskunde staat centraal, maar juist ook individuele talenten, persoonlijke omstandigheden en bijzonderheden.
- Verworven competenties en talent in aanleg zijn richtinggevend voor de studieloopbaan. We gaan niet uit van wat iemand niet kan, maar van de bekwaamheden die juist wel aanwezig zijn, latent of reeds aangetoond. Met doeltreffende studieloopbaanbegeleiding en leerlingvolgsystemen wordt talent herkend en ontwikkeld.
- Onderwijs draagt bij aan waarde-gedragen vakmanschap.
De aansluiting op de arbeidsmarkt betreft niet alleen concrete vaardigheden, maar ook een normatieve professionaliteit. Leerlingen en studenten maken zich een beroepshouding eigen met de waarden die daar bij horen. Op die manier leren leerlingen en studenten meer moreel besef aan en vinden werknemers meer voldoening in hun baan.

- *Leven Lang Leren* is niet voor iedereen urgent en helder. De term moet meer zijn dan een slogan, er moet beleid uit volgen. De cultuur binnen bedrijven en instellingen dient te veranderen. Ook moet er sprake zijn van een ruim aanbod aan betaalbare mogelijkheden voor om- en bijscholing. De overheid moet dit stimuleren en het aanbod vergroten (bijvoorbeeld via CAO's en scholingsbudgetten, zie het thema Bekostiging).

2. Massa en maatwerk

Onderwijs is een belangrijk middel om mensen met verschillende mogelijkheden in de samenleving goed tot hun recht te laten komen. Het onderwijs heeft mede tot doel individuen te helpen emanciperen en hen in staat te stellen zelfstandig te functioneren in de maatschappij. Individuele differentiatie is daarbij essentieel. Wij wijzen een 'productielijnfilosofie', waarin scholieren en studenten massaal, eenvormig onderwijs krijgen waarna ze in een bepaald aantal jaren klaargestoomd worden voor de volgende onderwijslaag of arbeidsmarkt, resoluut af. Het ideale onderwijs biedt ruimte waarin studenten zich zo veel mogelijk ontwikkelen; fixatie op nominale studieduur mag daarbij geen belemmering zijn. Bij onderwijsbeleid gaat het dus vooral om het ontwikkelen van talent, om differentiatie naar mogelijkheden en om het stimuleren van excellentie in een talent - of dat nu wiskundig, taalkundig, handvaardig of artistiek van aard is. Het emancipatiedoel van het onderwijssysteem is dat het de verschillende talenten van mensen ontplooit, onafhankelijk van hun achtergrond. De belangrijkste factoren die hierbij aandacht verdienen zijn sociaaleconomische status, etniciteit en sekse.

Beleid en aandacht voor individualiteit moeten in het onderwijs in balans zijn. Juiste en voldoende informatie is een voorwaarde voor een goede in- en doorstroom van leerlingen en studenten. In het primair en voortgezet onderwijs speelt onder andere empowerment van ouders een belangrijke rol als het gaat om onderwijskeuze. Dit dient zo veel mogelijk bevorderd te worden. Het vergroot de betrokkenheid van ouders bij de keuze en bij het onderwijs van hun kinderen. Juist voor de lagere sociaaleconomische groepen is dit van belang.

Om dit te kunnen faciliteren, moet er voor, tijdens en na de opleiding zo veel mogelijk sprake zijn van maatwerk: differentiatie, studieloopbaanbegeleiding, EVC, warme overdracht, empowerment van ouders, en Leven Lang Leren als centrale begrippen. Daarnaast dient het onderwijs op die manier georganiseerd te zijn dat dit mogelijk is. Dat stelt eisen aan schaalgrootte van opleidingen en onderwijsinstellingen.

De afgelopen decennia zijn Nederlandse onderwijsinstellingen steeds groter geworden. De kwaliteit van het onderwijs is niet toegenomen. Al in 2005 concludeerde de Onderwijsraad dat er steeds meer aanwijzingen zijn dat de positie van verschillende betrokkenen in het onderwijs zwakker wordt. De bestuurskosten zijn niet verminderd door de schaalvergroting, maar in verschillende sectoren zelfs flink gestegen. Dit is zichtbaar in alle sectoren, maar geldt vooral voor het hoger en middelbaar beroepsonderwijs. Het primaire proces, onderwijs, en de kwaliteit daarvan dienen de schaalgrootte van een onderwijsinstelling te bepalen, niet de bekostiging of efficiëntie. Op basis van deze uitgangspunten kan een fusie of defusie plaatsvinden.

Daarnaast heeft het onderwijs te kampen gekregen met een slechte student-docentratio. Het aantal docenten bleef gelijk, terwijl de overhead bleef groeien. Ook voor de student-docentratio geldt dat (de kwaliteit van) het primaire proces leidend dient te zijn.

Een vrijwel almachtig bestuur, een Raad van Toezicht - die vaak uit oud-bestuurders bestaat en op grote afstand staat van het onderwijs - en een medezeggenschap met

weinig rechten die gebaseerd zijn op de Wet op de ondernemingsraden (WOR) zoals in het bedrijfsleven vaak gewoon is, is geen logische keuze voor het onderwijs. Er moet een bestuurs- en organisatiestructuur zijn die recht doet aan de publieke taak van het onderwijs en aan de expertise van docenten, ouders, leerlingen en studenten. Het bestuur van een onderwijsinstelling is een dienend orgaan, dat het onderwijs faciliteert. Toezichthouders zijn kundig en betrokken en hebben feeling met zowel de werkvloer als met het beleidsmatige werk.

GroenLinks wil een salaris voor onderwijsbestuurders opnemen in de reguliere onderwijs-CAO's. Hiermee zorgen we dat de bestuurssalarissen niet uit de pas lopen met docentsalarissen.

Verder vraagt individuele differentiatie in alle lagen van het onderwijs om maatwerk dat aansluit bij de capaciteiten en interesses van leerlingen en studenten. Dat vergt van docenten meer flexibiliteit, diagnostische kennis en vaardigheden om te zorgen voor differentiatie samen met de leerling of student en te zorgen voor een passend curriculum.

- Binnen én buiten de opleiding wordt differentiatie mogelijk gemaakt. Scholieren en studenten krijgen de mogelijkheid om binnen hun opleiding keuzes te maken die aansluiten bij hun talenten. Een scholier op de middelbare school die havo doet, maar een wiskundeknobbel heeft, zou wiskunde op vwo-niveau moeten kunnen volgen. Een student op de universiteit moet zonder kunstmatige obstakels vakken buiten de eigen studie kunnen volgen, waaronder vakken op een hoger niveau. Verder zou een scholier die de meeste (maar niet alle) vakken op vwo-niveau afgerond heeft, toegang kunnen krijgen tot een opleiding aan de universiteit waarvoor juist die vakken relevant zijn. Op die manier kan een flexibeler onderwijsstelsel worden vormgegeven, waarin studenten en scholieren niet worden afgeremd door vakken waarin zij minder getalenteerd zijn. Diploma's blijven de maat van iemands kunnen om aansluiting te houden met de arbeidsmarkt.
- Practice what you preach: in het personeelsbeleid binnen scholen moet voldoende aandacht worden geschonken aan resultaat en competenties van mensen en hun teams. Men werkt resultaatgericht en er is een cyclus van functionerings- en beoordelingsgesprekken. Het management staat dicht bij de werkvloer.
- Schaalvergroting in het onderwijs moet worden afgeremd, en misschien zelfs deels worden teruggedraaid. Keuzevrijheid in het primair en secundair onderwijs staat door monopolies van schoolbesturen onder druk. De invloed van personeel, ouders en scholieren en studenten neemt af, omdat besluiten van bovenaf komen en de afstand tussen bestuur en werkvloer steeds groter wordt. Doordat de sociale cohesie afneemt, zijn professionals minder betrokken bij de school waardoor het enthousiasme voor het primaire proces afneemt. De kwaliteit van het onderwijs loopt hierdoor terug. Scholen, of ze nu groot of klein zijn, moeten dan ook worden gestimuleerd om onderwijs kleinschalig te organiseren. De groepsgrootte moet bepaald worden door didactische overwegingen en de leerlingen-populatie en niet door financiële beperkingen.
- Binnen onderwijsinstellingen moet sprake zijn van een gebalanceerde macht en tegenmacht. Het bestuur zou verantwoording af moeten leggen aan docenten, ouders

en scholieren/studenten. De medezeggenschap zou een sterke positie moeten bekleden, ook op het gebied van kwaliteitszorg en -borging. Het bestuur zou voor veel beslissingen instemming nodig moeten hebben van de medezeggenschap, zeker waar het onderwijskundige aangelegenheden betreft, maar ook op financieel gebied. Grote wijzigingen kunnen alleen worden doorgevoerd als daar draagvlak voor is. De medezeggenschap heeft het recht van initiatief. Wettelijk moet vastgelegd worden dat de medezeggenschap voldoende tijd, scholing en mogelijkheid krijgt om haar werk goed te doen.

- De huidige governancestructuur is op een aantal punten niet toereikend. Er moet een kritisch onderzoek komen naar het bestuursmodel en (onder andere) de positie van de Raden van Toezicht hierin. Afhankelijk van de uitkomsten van dit onderzoek, kan nagedacht worden over aanpassingen in de huidige governancestructuur, of gedacht worden aan verbeteringen binnen de huidige structuur. In dat laatste geval kan gedacht worden aan de uitbreiding van de rechten van de medezeggenschap, zoals hierboven beschreven, en het laten toetreden van (ex)studenten, ouders en docenten in de Raden van Toezicht.
- We leiden primair op voor de individuele ontwikkeling van mensen, secundair voor de arbeidsmarkt. Er dient een goede aansluiting te zijn tussen het onderwijs en de arbeidsmarkt en maatschappelijke behoeftes. Een goede voorlichting bij de keuze van een opleiding is essentieel. Het is belangrijk dat studenten een opleiding volgen met beroepsperspectieven, al is het niet aan de overheid om te gaan sturen in de studiekeuze van een individu. Bedrijven, organisaties en de overheid moeten actief betrokken worden bij de invulling van curricula (waarbij de opleiding de eindverantwoordelijkheid houdt), zodat er een goede aansluiting is op de wensen van onderwijs en werkveld.
- Scholingsfondsen moeten goed gebruikt worden. Deze fondsen zijn bestemd voor zowel initieel als post-initieel onderwijs (nascholing) en voor werkend leren. Heen en weer bewegen in je carrière tussen sectoren moet makkelijker worden, zoals bijvoorbeeld een overstap van de bouw naar de zorg. Speciale aandacht voor leerplekken voor werkenden binnen het MKB is belangrijk.

3. De docent

Docenten zijn het kloppend hart van onderwijs. Onderwijs is zo goed als de docent die voor de klas staat. Goed onderwijs vraagt om inspiratie vóór en dóór de docent. Wetenschappelijk onderzoek toont aan dat het leergedrag en de inzet van studenten en leerlingen de meeste invloed hebben op leeropbrengsten. Op de tweede plaats staan kwaliteit en inzet van de docent, en dan vooral het vermogen om kwaliteit bij hun studenten positief te beïnvloeden. Genoeg reden dus om extra politieke aandacht te geven aan deze beroepsgroep.

De docent kan talent herkennen en kan de aanwezige individuele kwaliteiten met de juiste gedifferentieerde aanpak verder laten ontwikkelen. Het is deze zelfde docent die voor een groot gedeelte verantwoordelijk is voor de begeleiding van de studieloopbaan en het contact met de ouders. Kwaliteit van docentschap openbaart zich naast in de klas, ook binnen opleidingsteams en vakgroepen. Goed functionerende docententeams halen de best mogelijke resultaten. Kenmerken van dit soort teams zijn bijvoorbeeld een goede samenwerking, optimisme en extra inzet.

Deze invulling van het docentenberoep leidt tot de volgende uitgangspunten:

- De docent moet vertrouwen en ruimte krijgen, maar dan moet de deskundigheid van de docent buiten kijf staan. Elke docent voldoet aan bekwaamheidseisen, competenties, zoals vastgesteld door de eigen beroepsgroep. De bekwaamheid wordt vastgelegd in een registratiesysteem met een civielrechtelijke betekenis (zoals de BIG-registratie in de zorgverlening). De betreffende vakdocent heeft een erkende opleiding afgerond, die één niveau hoger is dan waarin hij studenten of leerlingen opleidt. Dit geldt voor scholieren en studenten tot en met het masterniveau, waarbij ruimte dient te zijn voor uitzonderingen.. De docent is daarnaast gecertificeerd didactisch bekwaam. Bij het primair en speciaal onderwijs wordt gestreefd naar meer leerkrachten met een educatieve master binnen hun opleiding of daarbuiten. Hieruit volgt vanzelfsprekend dat docentenopleidingen kwalitatief hoogwaardig moeten zijn om de beste docenten voor de klas te krijgen. Om de docent goed te ondersteunen in zijn werk, is het noodzakelijk dat we ook bekwaamheidseisen stellen aan ondersteunend en bestuurlijk personeel.
- Eigen verantwoordelijkheid en kennis van de docent moeten de uitgangspunten zijn voor goed onderwijs. Docenten genieten vertrouwen, omdat ze uitstekend gekwalificeerd en didactisch bekwaam zijn. De docent voert in vrijheid en autonomie het vak uit. Als pedagogisch-didactisch deskundige binnen het vakgebied heeft de docent voor een substantieel gedeelte invloed op de leeropbrengsten van leerlingen. Met voldoende professionele ruimte voor de docent is het onderwijs het best gediend. Onderwijs komt altijd tot stand in samenwerking met het docententeam en vanuit ondersteunende collegialiteit.
- Docentschap wordt weer een aantrekkelijk beroep: de docent krijgt voldoende mogelijkheden om te kunnen groeien, zowel in deskundigheid als in beloning. Er moet ruimte en aandacht zijn voor de intrinsieke motivatie, het maatschappelijk nut en de noodzaak van het beroep. Van docenten wordt heel veel verwacht. Om aan die verwachtingen te kunnen voldoen dient het beroep aantrekkelijk te zijn voor iedereen

die het beste uit zichzelf en uit anderen wil halen. Er is continue aandacht voor ontwikkeling van docenten, managers en ondersteunend personeel. Leven Lang Leren en innovatie zijn noodzakelijk. Het bestuurlijk proces en de ondersteunende processen faciliteren het primaire proces. Alle betrokken medewerkers krijgen voldoende mogelijkheden om zich te ontwikkelen en we maken daarmee het Leven Lang Leren en het innoverend vermogen tot speerpunten van het onderwijs.

- In complexe leersituaties wordt nóg meer gevraagd van docenten dan in regulier onderwijs. Scholen in bijvoorbeeld de Randstad met veel achterstandsleerlingen of het praktijkonderwijs, zoals het (voorbereidend) middelbaar beroepsonderwijs en speciaal (beroeps)onderwijs, vragen om meer waardering voor docenten, die in lijn dient te zijn met de gevraagde expertise. Deze wordt niet uitgedrukt in losse bonussen, maar in dezelfde mogelijkheden tot betaling in LC en LD-schalen als in de andere sectoren.
- Docenten moeten gelijkwaardige gesprekspartners worden van management en overheid. Het onderwijs heeft baat bij een gelijkwaardige inbreng van de belangrijkste uitvoerende beroepsgroep bij beleidsbeslissingen op alle niveaus. Veranderingen in onderwijsstructuur en vakinhoud worden niet van bovenaf, maar samen met docenten ontwikkeld en ingevoerd.
- De docent moet zich kunnen concentreren op zijn primaire taak in plaats van op administratieve en andere ondersteunende activiteiten. In alle takken van onderwijs, maar met name in het primair onderwijs en het speciaal onderwijs, is de papierwinkel op dit moment té groot geworden. Onderwijskwaliteit zit niet in het invullen van voldoende formulieren, maar in de bekwaamheid van alle betrokkenen die hun vak naar eigen inzicht vorm kunnen geven.
- De school moet zelf een goed werkend kwaliteitssysteem hebben, primair gericht op intervisie tussen docenten. Binnen dat kwaliteitssysteem vallen behalve de eerder genoemde kwaliteitseisen, zaken als onderling overleg, samenwerking, collegiale observatie, nascholing, functioneringsgesprekken en dossiervorming.
- Onderwijs dat duurzaamheid (in brede zin) voorop stelt, wordt extra gestimuleerd en gefaciliteerd. Docenten krijgen hierin een prominente rol. Duurzaamheid, verantwoorde groei en sociaal-maatschappelijk burgerschap zullen steeds belangrijker worden in onze globale maatschappij. Het onderwijs kan en moet een belangrijke rol spelen in het adequaat aangaan van die uitdagingen. Deze visie sluit naadloos aan op initiatieven in de educatieve sector, zoals de Duurzame Pabo, Eco-schools, duurzaam onderwijs (o.a. AISHE) en duurzame scholen (zie thema 6 Innovatie).

4. Zorg voor kwaliteit

Niet alles van waarde is meetbaar, en niet alles wat meetbaar is, is waardevol. De kwaliteit van het onderwijs wordt bepaald door de mate waarin vaardigheids- en talentontwikkeling, talentruimte en burgerschapsvorming gerealiseerd worden, en de mate waarin scholieren en studenten kritisch leren nadenken. Hiervoor stellen wij kwaliteitscriteria en meetinstrumenten op. Wij meten dan om bij te sturen en niet om af te rekenen. Natuurlijk is het belangrijk dat de overheid een vinger aan de pols houdt bij de kwaliteit van ons onderwijs. Het is enerzijds van groot belang dat de overheid stimuleert dat die kwaliteit verbeterd wordt. Anderzijds moet de overheid waarborgen dat de kwaliteit van het onderwijs een minimumniveau heeft. De manier waarop is echter lastig. Er moet een balans gevonden worden tussen 'verbeteren' en 'afrekenen', tussen 'sturen uit Den Haag' en 'het geven van vertrouwen.' Ook moet er een afweging komen in de verschillende niveaus waarop gemeten wordt, zoals instructie, docentschap, toetsing, management, opleiding, onderwijsinstelling en onderwijsbeleid.

Het meten van onderwijsprestaties is eveneens moeilijk. Kwantitatieve indicatoren zeggen niet per definitie iets over kwaliteit. Leerling-docentratio's, contacturen, cijfergemiddelden en slagings- en afstudeerpercentages: dit soort cijfers is makkelijk verkeerd te interpreteren. Zo zou een heel hoog afstudeerpercentage juist kunnen duiden op slechte in plaats van goede kwaliteit.

Wanneer onderwijsinstellingen hard worden afgerekend op dit soort indicatoren, zijn deze makkelijk manipuleerbaar. Het zou bijvoorbeeld kunnen leiden tot genadezesjes, ophokuren, verlagen van het niveau van eigen toetsen om te compenseren voor lage cijfers op het centraal schriftelijk examen. Ze kunnen dus heel gemakkelijk 'perverse prikkels' oproepen bij instellingen (zie thema 5 Bekostiging).

Dat wil overigens niet zeggen dat kwantitatieve gegevens nutteloos zijn: ze kunnen bijvoorbeeld gebruikt worden als aanleiding om bij een school te gaan kijken, of als 'ondersteunend bewijs' voor diepgaander onderzoek. Veel belangrijker dan kwantitatieve indicatoren, is wat er gebeurt in de klas en in de colleges: hoeveel leren scholieren en studenten? Daarbij speelt een rol hoe didactisch onderlegd de docent is (zie thema 3 De docent), wat de kwaliteit is van de instroom en wat het vakinhoudelijk niveau is.

Er is een verschil tussen primair, voortgezet en middelbaar beroepsonderwijs en hoger onderwijs als het gaat om kwaliteitszorg. Een zekere mate van extern toezicht, geregeld door de overheid, is daarbij noodzakelijk. De overheid stelt immers een leerplicht vast, bekostigt het onderwijs en heeft er belang bij dat de kwaliteit van het onderwijs en het eindniveau van leerlingen / studenten niet ter discussie staan. Voor primair en secundair onderwijs is het van belang dat de overheid werkt via een Inspectie, die vooral een coachende rol aanneemt. Voor het mbo en hoger onderwijs is dat minder logisch: de diversiteit aan opleidingen is zeer groot en deze kunnen beter beoordeeld worden door vakgenoten dan door door de overheid aangestelde inspecteurs. Daarom blijft de externe kwaliteitszorg in het hoger onderwijs bij voorkeur plaatsvinden via *peer-review*. In de toekomst moet dit ook voor het mbo plaats gaan vinden. Kwaliteit van opleidingen moet buiten kijf staan; extern toezicht is nodig om een vergelijkend basisniveau te waarborgen.

Deze ideeën over kwaliteitszorg leiden tot de volgende uitgangspunten:

- Onderwijskwaliteit moet beoordeeld worden op basis van zowel kwalitatieve als kwantitatieve indicatoren. Het onderwijsproces en het ontwikkelingsproces van leerlingen is belangrijker dan een cijfergemiddelde of rendementcijfer. De voortgang van de leerling, de mate waarin vaardigheden, talent en burgerschap zijn ontwikkeld, geeft echt de kwaliteit van het onderwijs weer
- De financiering van instellingen en opleidingen wordt niet gekoppeld aan kwaliteitsmetingen. Het is niet de bedoeling dat we scholen financieel “afrekenen” op onderwijsprestaties. Onderwijsprestaties zijn zeer lastig meetbaar en afrekengedrag leidt tot ongewenste effecten. Daarnaast hebben juist zwakke scholen of opleidingen geld nodig om het niveau van het onderwijs op peil te brengen.
- Als een school echt niet blijkt te voldoen, op basis van verschillende kwalitatieve en kwantitatieve signalen, moet de overheid een school kunnen sluiten wanneer verbetering niet haalbaar is.
- De Onderwijsinspectie is momenteel te veel bezig met cijfers, kwantitatieve analyses en rendement. Daarnaast zijn de eisen die de Inspectie stelt in bijvoorbeeld het primair onderwijs veel te gedetailleerd. Scholen zijn hierdoor soms te gefocust op het naleven van alle regels, ook als het ten koste gaat van het onderwijs. De Inspectie dient zich in de toekomst meer te richten op coaching. De inspectie moet hierin kritisch zijn, maar met het doel om de onderwijskwaliteit te verbeteren. Wanneer dat niet lukt binnen het huidige budget, moet daar extra geld voor komen.
- Het accreditatiestelsel houdt zich niet bezig met zaken die niet over de onderwijsinhoud gaan. Randvoorwaarden, beleid, begroting en faciliteiten die niet direct betrekking hebben op de opleidingskwaliteit zijn uiteraard relevant, maar daar moet op een andere manier toezicht op komen, door onder andere intern toezicht in de vorm van een versterkte positie van studenten en docenten (zie hoofdstuk 3 Massa & Maatwerk). Door deze zaken buiten de externe visitaties te houden, wordt de accreditatielast teruggebracht.
- Er dient onderzocht te worden of het externe toezicht in het mbo, dat momenteel nog ligt bij de Inspectie, niet beter op dezelfde manier vormgegeven kan worden als in het hoger onderwijs.
- Een diploma heeft een intrinsieke waarde en is niet arbitrair. Bij toetsing van opleidingen in het hoger onderwijs is de kwaliteit van de tentamens een essentieel criterium voor de kwaliteit van de opleiding of instelling.

5. Bekostiging

De uitgangspunten die in de voorgaande thema's genoemd zijn, kunnen alleen worden gerealiseerd als het onderwijs op een effectieve wijze wordt georganiseerd. Verantwoordelijkheden van de betrokkenen (docenten, bestuurders, overheid, ouders, lerenden) moeten duidelijk zijn en financiering moet op de juiste manier georganiseerd zijn. Vragen die daarbij gesteld moeten worden zijn: lokt de wijze van bekostiging de juiste processen uit? Zorgt de bekostiging van het onderwijs ervoor dat het onderwijs voor iedereen toegankelijk is?

We onderscheiden in de bekostiging van ons onderwijs drie onderwijsfasen, met bijbehorende keuzen:

Fase 1

In de eerste fase wordt de *startkwalificatie* gehaald: primair onderwijs, voortgezet onderwijs en mbo 1 en 2. Dit funderend onderwijs is van zulk groot maatschappelijk en individueel belang dat de kosten geheel door de overheid gedekt horen te worden. Toegang tot onderwijs is een recht en er mogen geen drempels voor kinderen zijn om goed onderwijs te kunnen volgen. Ook kosten die nu betaald worden door de vrijwillige ouderbijdrage, moeten door de overheid gedekt worden. Een leerling moet zijn startkwalificatie kunnen halen zonder daar directe kosten aan kwijt te zijn.

Fase 2

De tweede fase betreft het *vervolgonderwijs*, vaak het beroeps- en hoger onderwijs. In deze fase is er een (tussen overheid en individu) gedeelde verantwoordelijkheid voor het onderwijs en de bekostiging. We maken daarbij onderscheid tussen kosten voor het onderwijs en kosten voor het levensonderhoud. De kosten voor de basisbehoeften in het levensonderhoud van studenten horen niet binnen de onderwijsbegroting, maar moeten worden gedragen door Sociale Zaken en Werkgelegenheid en door ouders.

Kosten (zoals een OV-kaart) voor bijvoorbeeld de bereikbaarheid van onderwijs en stageplaatsen horen wel binnen de onderwijsbegroting. We willen voor deze fase een ruimhartig financieringsvoorstel, waarbij studenten al hun tijd aan hun studie kunnen besteden en geen tijdsintensieve bijbanen nodig hebben. Wij hebben als principe dat afgestudeerden geen grote schulden hebben. Terugbetaling moet ook geen leenangst en molensteenschulden opleveren. Daarom is het van belang de collegegelden niet verder op te laten lopen en een substantieel deel van de kosten voor levensonderhoud te bekostigen als gift uit de publieke middelen.

Fase drie

Deze fase betreft het *Leven Lang Leren* na een opleiding of studie, waarbij men aan het werk is of zich in een uitkeringssituatie bevindt. In deze fase ligt de gedeelde verantwoordelijkheid voor opleidingen en de bekostiging daarvan bij zowel de werkgevers als de werknemer. In CAO's worden bij voorkeur regelingen opgenomen die bij- en omscholing regelen. Uitkeringsgerechtigden hebben recht op een bij- of omscholingsuitkering. De overheid moet zorg dragen voor een ruim aanbod van betaalbare opleidingen. Het volgen van een tweede opleiding moet betaalbaar gemaakt worden door het instellingscollegegeldtarief af te schaffen.

We hanteren verder bij de onderwijsbekostiging de volgende uitgangspunten:

- Afgestudeerden met laagbetaalde beroepen hebben veel meer last van een studieschuld dan goedbetaalde afgestudeerden. Bij verkrijgen van tegemoetkoming in de studiekosten en bij het terugbetalen van het leengedeelte daarvan wordt daarom - bijvoorbeeld fiscaal- geregeld dat groepen met de laagste inkomens het minst terugbetalen. Onderwijs blijft een belangrijke emancipatiemotor en we moeten ervoor zorgen dat onderwijs voor iedereen, ook voor de kwetsbare groepen en mensen die een laagbetaald beroep kiezen, toegankelijk is.
- Op den duur willen wij naar een ander studiefinancieringssysteem toe. Voorbeelden hiervan zijn:
 - studietax, het plan waarbij de studieschulden worden gecollectiveerd en iedereen een bepaald percentage van zijn of haar loon afdraagt na de studie, waarmee een sterk progressief element wordt ingebouwd;
 - een vouchersysteem, waarin een student voor een aantal jaren een 'voucher' heeft voor tegemoetkoming in de kosten voor levensonderhoud;
 - het basisinkomen, waarin iedereen een hoeveelheid geld krijgt waarin in het levensonderhoud kan worden voorzien, dus inclusief studenten.
- De lumpsum-systematiek in primair, voortgezet en hoger onderwijs blijft bestaan. Wel moet aannemelijk worden gemaakt dat de lumpsum toereikend is om de taken waarvoor scholen dit bedrag krijgen, met voldoende kwaliteit uit te voeren. Dit is vooral een aandachtspunt bij van bovenaf opgelegde wijzigingen in taken (zoals bij de invoering van passend onderwijs). Scholen, besturen en hoger onderwijsinstellingen zijn verantwoordelijk voor de besteding van de lumpsum. Daarmee wordt de autonomie van instellingen gerespecteerd. Onderwijskwaliteit wordt gestimuleerd via interne checks en balances en niet via de bekostigingsmethodiek van de overheid. Wij baseren de verdeelsleutel voor de lumpsum voornamelijk op kosten voor het primaire proces.
- De kwaliteit van al het onderwijs wordt met kwaliteitsinstrumenten gestuurd, niet met geld. Wij willen af van het systeem waarbij je meer geld krijgt als iets goed is en minder als het niet goed is, omdat dit kan leiden tot ongewenste prikkels. De bekostiging van het onderwijs mag dan ook helemaal geen financiële, perverse prikkels bevatten. Wij zijn geen voorstander van prestatiebeloningen voor docenten en vinden dat de prestaties van docenten op een andere manier moeten worden gestuurd, niet via een geldelijke beloning. Ook de huidige prestatieafspraken in het hoger onderwijs leiden tot ongewenste effecten. Tevens rijst de vraag of de afspraken wettelijk wel deugen. Ze dienen zo snel mogelijk te worden afgeschaft. Kwaliteits- en prestatiebekostiging, hoe goedbedoeld ook, leiden in de praktijk altijd tot maatstaf-fixatie, bureaucratie en perverse bijeffecten (zie hoofdstuk 4 Zorg voor kwaliteit voor meer over wat wij wél willen).
- Er komt een kader voor salarissen in het onderwijs, zoals de Wet Normering Topinkomens. Er moet evenwicht zijn tussen de bandbreedte van lerarensalarissen en die van onderwijsbestuurders, met meer waardering voor mensen die in de frontlinie van het onderwijs staan. Bestuurders van grotere opleidingen verdienen niet per se meer dan bestuurders van kleinere opleidingen (zie hoofdstuk 4 Zorg voor kwaliteit).
- Wij willen voorzichtig zijn met financiële middelen om de studieduur te beperken. Collegegeld moet worden betaald door de student. Maar daarnaast willen we naar een systeem toe waarin studenten de tijd en ruimte krijgen zich te ontwikkelen, zonder economische aansporingen die hen dwingen in een bepaalde tijd een strak pad te

volgen. Studenten hebben al voldoende stimulans om snel af te studeren, zoals de intrinsieke motivatie, het uitzicht op een baan, de beperkte duur van de studiefinanciering en het betalen van collegegeld. Daarmee wordt het dan onnodig om instellingen via de bekostiging aan te zetten om studenten snel af te leveren.

- Hoger onderwijsinstellingen worden voor het grootste deel gefinancierd op basis van het aantal ingeschreven studenten. Dit klinkt weinig ambitieus, en dat is heel goed: de overheid moet niet de ambitie hebben om via de bekostiging te sturen. Een klein deel van de bekostiging kan lopen via een diplomabonus, om instellingen te belonen als ze iemand daadwerkelijk naar de eindstreep begeleiden, maar dat bedrag mag niet zo hoog zijn dat het het weggeven van diploma's stimuleert.
- Bedrijven en organisaties worden betrokken bij het onderwijs via overleg over curriculum-onderdelen en stagemogelijkheden. De overheid, en daarmee alle belastingbetalers, betaalt voor een groot deel de opleiding van toekomstige werknemers. Bedrijven moeten daar ook meer aan bijdragen door een bepaald percentage aan werkplekken beschikbaar te stellen als stageplaatsen. Ook kan het bedrijfsleven bijdragen door faciliteiten beschikbaar te stellen aan het onderwijs (denk aan laboratoria en 3d-printers).
- Er moet een goede balans zijn in de financiering van wetenschappelijk onderzoek tussen eerste, tweede en derde geldstroom. Instellingen mogen niet meer geld uit de tweede en de derde geldstroom halen dan nu het geval is. Wij pleiten voor meer eerste geldstroomonderzoek. Het sturen van de onderzoek agenda valt daarbij onder de verantwoordelijkheid van een wetenschappelijk instituut, dat dan zelf kan beslissen of er wordt samengewerkt. Wanneer het bedrijfsleven onderzoek bekostigt, moet dat onafhankelijk, transparant en openbaar zijn, met een goede maatschappelijke verantwoording.

6. Innovatie

Onderwijs in het heden is onderwijs voor de toekomst. Kennis en vaardigheden opgedaan in het verleden passen we toe in het heden en geven wij door aan toekomstige generaties; de samenleving verandert voortdurend. Nieuwe ontwikkelingen en maatschappelijke veranderingen zorgen voor nieuwe eisen aan ons onderwijs en leiden tot nieuwe inzichten. Dat vraagt om een duurzaam en flexibel onderwijssysteem: constante vernieuwing binnen het onderwijssysteem zelf, maar ook in de rol die onderwijs speelt in de maatschappij. Dit betekent dat school en maatschappij samenwerken aan maatschappelijke oplossingen en zo zorgen voor voldoende kennisoverdracht tussen hen beide. In het onderwijs moeten beproefdheid en vernieuwing hand in hand gaan. Voortdurende verbetering is daarom noodzakelijk voor de kwaliteitsverbetering van ons onderwijs.

De volgende punten zijn volgens GroenLinks van betekenis voor het onderwijs van de toekomst. Deze punten zijn nog in ontwikkeling:

- Het onderwijs leidt burgers op tot veerkrachtige, flexibele, zelfstandige mensen. Kwalitatief goed en multidisciplinair onderwijs is daarbij de norm. Contacturen zijn uren van kwaliteit, docenten zijn mensen met talent, studenten leren in een klimaatneutrale omgeving. Onderwijs in Nederland is duurzaam onderwijs (internationaal beter bekend als *Education for Sustainable Development - ESD*). GroenLinks streeft naar ESD op alle onderwijsinstellingen. Zowel het ministerie als scholen moeten de uitgangspunten van ESD overnemen. Dit betekent aandacht voor verantwoord burgerschap, voor een kritische, internationale samenleving en voor de vragen van de toekomst. Studenten leren maatschappijkritisch te denken. Zij krijgen onderwijs dat rekening houdt met het duurzaamheidsbeginsel: mens, planeet en economie (*triple P-learning: people, planet, prosperity*). Leerlingen leren dat zij in een globale maatschappij leven waarin alles met elkaar samenhangt.

Deze visie sluit naadloos aan op initiatieven in de educatieve sector, zoals de Duurzame Pabo, Ecoschools, Unescoschools, duurzaam onderwijs (ESD) en duurzame scholen. Ook zijn er verschillende internationale verdragen die Nederland heeft ondertekend (o.a. de ESD competenties zoals die zijn vastgelegd door UNECE). Het wordt tijd dat Nederland deze verdragen gaat naleven.

- We vertalen het principe 'vrijheid van onderwijs' primair in keuzevrijheid voor ouders en leerlingen/studenten om onderwijs te kiezen dat past bij hun pedagogische en levensbeschouwelijke voorkeuren. De macht van schoolbesturen wordt teruggedrongen ten gunste van ouders/leerlingen/studenten en medewerkers, waardoor het onderwijs weer meer 'van hen' wordt. Zo geven we artikel 23 Grondwet nieuwe invulling.

De oude indeling in 'richtingen' is minder relevant geworden. Scholen moeten makkelijker van richting kunnen veranderen of met scholen van een andere richting samen kunnen werken of kunnen fuseren. Voor het oprichten van nieuwe scholen is 'richting' geen criterium meer. Het onderscheid tussen openbaar en bijzonder onderwijs is dan ook vervallen: alle scholen definiëren hun pedagogische en/of levensbeschouwelijke onderwijsconcept, alle onderwijs bereidt mensen voor op het leven in een veelkleurige samenleving, bij alle onderwijs hebben de stakeholders een grote stem in de aansturing, alle onderwijs wordt gelijkelijk gefinancierd.

- Nieuwe generaties, veranderingen in de diversiteit van de samenleving en nieuwe inzichten op het gebied van didactiek maken het noodzakelijk om veranderingen aan te brengen in didactische methodes. Als wij willen komen tot kwalitatief beter onderwijs, vraagt dit om een continu proces van onderwijsvernieuwing, waarbij er meer ruimte moet zijn voor onderwijs op maat (zie thema 1 Talentontwikkeling en thema 2 Massa en Maatwerk). Begeleiding bij deze vernieuwingen, alsook beloning ervoor zijn noodzakelijk. Nieuwe media en andere technologische ontwikkelingen geven een extra dimensie aan onderwijs en moeten nieuwe methodes mogelijk maken, bijvoorbeeld op het gebied van afstandsleren. Een voorbeeld zijn de Massive Open Online Courses (MOOC's) in het hoger onderwijs..
- Onderwijsvernieuwingen bestaan uit solide hervormingen. Vernieuwingen in het onderwijs moeten verantwoord kunnen worden met zowel practice based evidence als evidence based practice. Het uitgangspunt moet hierbij zijn dat innovatieve én beproefde methodes samengaan in dit proces van vernieuwing en dat innovaties aansluiten bij de ontwikkelingen in de praktijk. Verder is het belangrijk dat vernieuwingen de tijd krijgen om succesvol te worden. Te vaak wordt een vernieuwing vervangen door de volgende vernieuwing, voordat een innovatie kans van slagen heeft gehad.
- Onderwijsvernieuwingen zijn breed gedragen projecten. Vernieuwingen in het onderwijs zijn geen top-down besluiten, maar breed gedragen projecten (zie thema 2 Massa en Maatwerk). Niet de politieke agenda's van bestuurders, maar de belangen van docenten, studenten en ouders worden betrokken in dit proces, dat gericht is op toekomstige generaties. Dit betekent eveneens een uitbreiding van de medezeggenschapsmogelijkheden voor verschillende groepen belanghebbenden in het onderwijs. Onderwijsvernieuwingen worden niet van bovenaf opgelegd, maar worden ontwikkeld met de mensen die het moeten gaan doen (zie thema 3 De docent).

Verantwoording

De landelijke Werkgroep Onderwijs (GLOW) is in augustus 2010 opgericht door het bestuur van GroenLinks. De werkgroep kreeg de opdracht mee om een Visiedocument Onderwijs op te stellen.

“Doel hiervan is om in de komende 3 jaar van de aanstaande kabinetsperiode, startend op 1 september 2010, een vernieuwende integrale visie te ontwikkelen, waarop onderwijs in de brede zin zal bijdragen aan de ontwikkeling van mensen in ons land. De integrale visie krijgt de vorm van een ‘groeidocument’. De visie is uiterlijk juli 2013 gereed om binnen GroenLinks aan te bieden en op te laten nemen in het verkiezingsprogramma. Drie jaar is te ver als stip op de horizon. Er wordt gewerkt in versies met een jaarcyclus.”

Op 18 september 2010 heeft de werkgroep zijn startbijeenkomst gehouden. Op die dag formeerden wij een kerngroep om de opdracht uit te voeren die het bestuur aan de werkgroep gegeven heeft. De kerngroep startte met het bespreken van richtinggevende kaders die duidelijk te relateren zijn aan de drijfveren van GroenLinks. Vervolgens volgden vele dialogen over de wijze waarop een visie op het onderwijs in kaart gebracht zou kunnen worden. Het domein onderwijs is verdeeld in diverse en veelomvattende thema's. Hierin maakten wij een aantal keuzes en hakten we knopen door om een gedragen basis te vormen voor de ontwikkeling van de Onderwijsvisie. Op basis hiervan zijn de thema's benoemd.

Op 25 juni 2011 bespraken wij het eerste concept in een brede bijeenkomst van GLOW. Vanaf 25 juni 2011 werkte de kerngroep in een nieuwe samenstelling aan het verwerken van opmerkingen en aanvullingen die uit de bijeenkomst naar voren kwamen. Dit leidde tot een tweede versie van de visie. Deze versie bespraken wij in een brede bijeenkomst die op 4 februari 2012 plaatsvond. Aan de orde kwamen met name “De docent” en “kwaliteit en Innovatie” (dat laatste was toen nog één hoofdstuk).

Nadat op 21 april 2012 het kabinet viel, besloten wij om onze energie te richten op het aanleveren van teksten voor het verkiezingsprogramma. Uiteindelijk leidde dit tot het indienen van een aantal amendementen, zodat de strekking van de visie zo goed mogelijk naar voren kwam in het verkiezingsprogramma. De motivatie van de kerngroep kende een flinke dip door de ontstane situatie binnen de fractie tijdens de campagne, de uitslag van de verkiezingen en het vertrekken van Jolande Sap, Heleen Weening en het voltallige bestuur. Daardoor verlieten ook enkele leden het kernteam.

In het najaar van 2012 pakte een kleine subgroep van kernteamleden de draad weer op om periodiek bij elkaar te komen, en een vervolg te geven aan het afronden van de visie en de verbinding met de fracties van de Eerste en de Tweede Kamer verder te bestendigen. Hierbij is het kernteam versterkt met contactpersonen van de Permanente Programma Commissie en DWARS. Op 20 april 2013 bespraken het kernteam en de werkgroep de eerste formele conceptversie van het visiedocument op een brede bijeenkomst. Hieruit volgden nog een aantal voorgestelde wijzigingen en aanpassingen. Na een zomervakantie -waarin het bestuur van de werkgroep wisselde- en een nieuwe periode van herschrijven, fine tunen, verwerken van opmerkingen, herstructureren en redigeren, nam GLOW in maart 2014 het visiedocument 1.0 aan. Vervolgens is het visiestuk aangeboden aan de fracties van de Eerste en Tweede Kamer, het Partijbestuur en de Partijraad.

Goede dingen mogen lang duren, maar het is fijn dat er nu een formeel document ligt. Omdat ook bij dit soort documenten innovatie belangrijk is, zullen we blijven werken aan aanvullingen, herzieningen en verduidelijkingen.

Wat betreft de bronnenverantwoording: dit document schreven we op basis van honderden boeken, artikelen, notities, verslagen en journalistiek, wetenschappelijk en semiwetenschappelijk. Ook baseerden wij ons op de praktijk. Wij voerden honderden uren discussies en verwerkten eigen ervaringen van de leden van de werkgroep. Cijfers en beweringen komen niet 'uit de lucht vallen', maar gezien de aard van het document is ervoor gekozen geen literatuurlijst bij te houden.

Woord van dank

Dit visiedocument zou er niet zijn zonder de groep standvastige, volhardende, eigenwijze 'GroenLinkers' die zich dermate aan het onderwerp Onderwijs committeerden, dat ze periodiek, veelal op zondag, met elkaar in dialoog en debat wilden gaan om een visie op onderwijs te formuleren.

De groep heeft verloop gekend. Het is ook een hele opgave om in weer en wind en met volle agenda's de energie op te blijven brengen om aan de visie te werken.

Mede dankzij de prettige en constructieve samenwerking met de fracties van de Eerste en Tweede Kamer, kwamen we tot een product dat als basis gebruikt kan worden bij het formuleren van onze standpunten op het terrein van het huidige onderwijs: standpunten gebaseerd op duurzaamheid, solidariteit en vrij(zinnig)heid.

Allemaal heel hartelijk dank.

Dit stuk is opgedragen aan alle GroenLinkers die het onderwijs verbeteren: jullie ook hartelijk dank en veel succes!

Kernteam GLOW 2014